

Α. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι στατιστικές για τη σωματική παιδική κακοποίηση είναι ανησυχητικές. Στα παιδιά που επιβιώνουν, το εσωτερικό τραύμα παραμένει πολύ μετά αφότου οι εξωτερικές πληγές έχουν θεραπευτεί. Η όσο το δυνατόν έγκαιρη αναγνώριση και αντιμετώπιση είναι σημαντική, για να ελαχιστοποιήσει τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα της σωματικής κακοποίησης. Όταν ένα παιδί λήξει ότι έχει κακοποιηθεί, πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη και να αξιολογηθεί αμέσως.

Τα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί
μπορεί να παρουσιάσουν:

Χαμηλή αυτοεκτίμηση, αντιδραστική σεξουαλική δραστηριότητα (acting out), ανικανότητα να αγαπήσουν ή να εμπιστευτούν άλλους, επιθετική, διαταρακτική και μερικές φορές παραπρωματική συμπεριφορά, θυμό και οργή, αυτοτραυματισμό και αυτοκαταστροφική συμπεριφορά, σκέψεις αυτοκτονίας, παθητική-εξαρτητική συμπεριφορά, απόσυρση, φόβο να δημιουργήσουν νέες σχέσεις ή δραστηριότητες, ανησυχία και φοβίες, προβλήματα στο σχολείο και σχολική αποτυχία, κατάθλιψη, διαταραχές ύπνου, εφιάλτες, flashbacks και κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών.

Συχνά, η σοβαρή συναισθηματική ζημιά στα κακοποιημένα παιδιά δεν έρχεται στην επιφάνεια παρά στην εφηβεία ή και αργότερα, όταν πολλά κακοποιημένα παιδιά γίνονται γονείς που κακοποιούν. Ένας ενήλικας που έχει κακοποιηθεί ως παιδί συχνά έχει δυσκολία να δημιουργήσει στενές προσωπικές σχέσεις. Αυτοί οι άνδρες και γυναίκες μπορεί να έχουν προβλήματα με τη φυσική εγγύτητα, το άγγιγμα, τις στενές σχέσεις και την εμπιστοσύνη ως ενήλικες. Διατρέχουν επίσης υψηλότερο κίνδυνο για κατάθλιψη, αγχώδεις διαταραχές, κατάχρηση ουσιών, ασθένειες και προβλήματα στο σχολείο και στην εργασία. Χωρίς σωστή αντιμετώπιση, τα κακοποιημένα παιδιά μπορεί να τραυματιστούν μόνιμα.

Κατάλληλοι ειδικοί επαγγελματίες ψυχικής υγείας πραγματοποιούν εκτενή αξιολόγηση και παρέχουν αγωγή για τα κακοποιημένα παιδιά. Μέσω της αγωγής, τα παιδιά αρχίζουν να αποκτούν μια αίσθηση αυτοεκτίμησης και εμπιστοσύνης. Η οικογένεια μπορεί επίσης να βοηθηθεί να μάθει νέους τρόπους υποστήριξης και επικοινωνίας. Ακόμα, οι γονείς επίσης μπορούν να ωφεληθούν από την υποστήριξη, την εκπαίδευση γονέων και τη διαχείριση του θυμού.

Έχει βρεθεί ότι τα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί παρουσιάζουν κάποια ιδιαίτερα σημεία, τα οποία θα μπορούσαν να υποκινήσουν την προσοχή των ατόμων που τα φροντίζουν, όπως γονείς, εκπαιδευτικοί, βρεφονηπιοκόμοι, οικιακοί βοηθοί, ιατρικό-νοσηλευτικό προσωπικό, δικαστικοί επιμελητές κ.λπ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα σημεία αυτά δεν είναι αποδεικτικά κακοποίησης, αλλά η συνεκτίμησή τους συχνά μπορεί να διαφωτίσει τα περιστατικά κακοποίησης. Παρατίθενται ξεχωριστά τα σημεία εκείνα που αφορούν σε περιπτώσεις παραμέλησης, σωματικής, συναισθηματικής και σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού, ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι διάφορες μορφές κακοποίησης μπορεί συχνά να συνυπάρχουν.

Β. ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η παιδική παραμέληση είναι η πιο κοινή μορφή παιδικής κακοποίησης. Για παράδειγμα, στις ΗΠΑ, από τα 903.000 παιδιά που ήταν θύματα κακοποίησης το 2001, το 60% υπέφερε από παραμέληση (National Child Abuse and Neglect Data System, NCANDS) και το 18% από σωματική κακοποίηση, ενώ το 2000 πέθαναν 580 παιδιά από παραμέληση. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα του NSPCC (National Society for the Prevention of Cruelty to Children) της Μεγάλης Βρετανίας σε 3.000 νέους 18–24 ετών, βρέθηκε ότι 18% είχαν εμπειρία κάποιας απουσίας φροντίδας στην παιδική ηλικία και 20% δεν είχαν επαρκή επιτήρηση. Ακόμα, έχει βρεθεί ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ παραμέλησης και άλλων ειδών κακοποίησης, ιδιαίτερα της συναισθηματικής. Στο 1/3 των περιπτώσεων παραμέλησης συνυπάρχει και σωματική κακοποίηση.

Οι τύποι της παραμέλησης είναι:

Σωματική παραμέληση, όπως έλλειψη επαρκούς τροφής, ενδυμασίας, κατοικίας, εγκατάλειψη του παιδιού, έλλειψη επιτήρησής του, έλλειψη καθαριότητας και προσωπικής υγιεινής, απόρριψη του παιδιού, που το οδηγεί να φύγει από το σπίτι. Η σωματική παραμέληση εμποδίζει σοβαρά την ανάπτυξη του παιδιού και οδηγεί σε υποσιτισμό, σοβαρές ασθένειες, πληγές, μώλωπες, εγκαύματα ή άλλους τραυματισμούς λόγω έλλειψης παρακολούθησης και, μακροχρόνια, σε χαμηλή αυτοεκτίμηση.

Εκπαιδευτική παραμέληση, όπως αποτυχία του γονέα να εγγράψει το παιδί στην υποχρεωτική εκπαίδευση ή να του παρέχει ειδική αγωγή, αν αυτή χρειάζεται. Η εκπαιδευτική παραμέληση οδηγεί σε αποτυχία του παιδιού να αποκτήσει βασικές δεξιότητες για τη ζωή του, μαθητική διαρροή και διαταρακτική συμπεριφορά και απειλεί τη συναισθηματική ευημερία και ανάπτυξή του, ιδιαίτερα όταν οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν ικανοποιούνται.

Συναισθηματική παραμέληση, όπως το να παρακολουθεί το παιδί χρόνια ή ακραίας μορφής συζυγική βία, να επιτρέπεται στο παιδί να χρησιμοποιεί ναρκωτικά ή αλκοόλη, να αγνοείται το παιδί, να αγνοούνται οι ανάγκες του για αλληλεπίδραση ή να αγνοείται ακόμη και η παρουσία του. Ακόμα, συναισθηματική παραμέληση είναι η άρνηση ψυχολογικής φροντίδας, η διαρκής υποτίμηση του παιδιού, η άρνηση προσφοράς στοργής, η απόρριψη, η λεκτική κακοποίηση (π.χ. βρισιές, κοροϊδίες ή απειλές), η απομόνωση (όταν εμποδίζεται το παιδί να έχει φυσιολογικές σχέσεις με άλλα παιδιά ή ενηλίκους), η καλλιέργεια κλίματος τρομοκρατίας και η διαφθορά του παιδιού (η ενθάρρυνσή του να συμμετέχει σε καταστροφική, παράνομη ή αντικοινωνική συμπεριφορά). Αυτού του είδους η παραμέληση οδηγεί σε χαμηλή αυτοεκτίμηση, κατάχρηση αλκοόλη ναρκωτικών, καταστροφική συμπεριφορά και ίσως αυτοκτονία.

Ιατρική παραμέληση, υπάρχει όταν οι κηδεμόνες αρνούνται ιατρική φροντίδα σε επείγουσα περίπτωση ή αγνοούν ιατρικές συστάσεις για παιδιά με χρόνιες ασθένειες (π.χ. διαβήτη) ή αναπηρίες που μπορούν να αντιμετωπιστούν (π.χ. καταρράκτης, που μπορεί να οδηγήσει σε τύφλωση). Τα αποτελέσματα μπορεί να είναι αναπηρία, παραμόρφωση, επιδείνωση ή και θάνατος. Επίσης, ιατρική παραμέληση συνιστά η έλλειψη οδοντιατρικής φροντίδας και ψυχιατρικής στήριξης, όπου χρειάζεται.

Χαρακτηριστικά σημεία παραμέλησης παιδιού

- Διαρκής πείνα, κόπωση και χαμηλό βάρος
- Απουσία επιτήρησης (παιδιά κάτω των 10 ετών, στα οποία επιτρέπεται να μένουν εκτός σπιτιού τη νύχτα χωρίς επίβλεψη ενήλικα, ή παιδιά κάτω των 14 στα οποία επιτρέπεται να μένουν τη νύχτα εκτός σπιτιού, χωρίς οι γονείς να γνωρίζουν που βρίσκονται, παιδιά κάτω των 10 ετών που αφήνονται μόνα στο σπίτι κατά τη διάρκεια της νύχτας)
- Κακή σωματική υγιεινή και κατάσταση ένδυσης
- Ανεπαρκής φροντίδα, γιατί οι γονείς λείπουν ή έχουν προβλήματα με ναρκωτικά και αλκοόλ, εγκαταλείπονται στο σπίτι ή τα αφήνουν να ζουν σε επικίνδυνες συνθήκες, πλήνουν μόνα τους τα ρούχα τους κάτω από την ηλικία των 12 ετών
- Χρόνια ιατρικά προβλήματα που δεν αντιμετωπίζονται
- Προβλήματα παρακολούθησης στο σχολείο
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση και τάσεις αυτοκαταστροφής
- Έλλειψη κοινωνικών σχέσεων
- Αντικοινωνική συμπεριφορά, όπως φυγές από το σπίτι ή κλοπές.

Από την έρευνα του NSPCC έχει βρεθεί ότι υψηλό κίνδυνο για παραμέληση παιδιών παρουσιάζουν οι οικογένειες με τα εξής χαρακτηριστικά (ο όρος γονέας περιλαμβάνει εδώ και την περίπτωση του κηδεμόνα, όταν αυτός/η είναι άλλος/η από τον βιολογικό γονέα):

- Μονογονεϊκές οικογένειες
- Μητέρα ηλικίας κάτω των 21 στη γέννηση του πρώτου παιδιού
- Μητέρες με περισσότερα από ένα παιδιά στην εφηβεία τους

- Χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, ανεργία γονέων, χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο οικογένειας
- Συζυγική βία
- Χρήση ουσιών από γονείς
- Προβλήματα ψυχικής υγείας, βαριά κατάθλιψη και υψηλός βαθμός stress στους γονείς
- Μητέρες που είχαν ελάχιστους ή ανασφαλείς δεσμούς με τους δικούς τους γονείς
- Σημαντικά χαμηλότερη αυτοεκτίμηση γονέων από τον υπόλοιπο πληθυσμό
- Απουσία ευαισθησίας και ανταπόκρισης στις ανάγκες των παιδιών, γονείς που δεν δείχνουν ζεστασιά ή τρυφερότητα.

Δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος «τύπος» οικογένειας που παραμελεί, ενώ περιστασιακή παραμέληση μπορεί να συμβεί όταν οι γονείς περνούν από κρίσιμες καταστάσεις, όπως πένθος, διαζύγιο, απόλυση ή ασθένεια.

Την παραμέληση αντιλαμβάνονται συνήθως άτομα στον περίγυρο του παιδιού, όπως γιατροί, νοσηλευτές, συγγενείς, γείτονες, δάσκαλοι, νηπιαγωγοί κ.λπ. Για την αντιμετώπιση της παραμέλησης παιδιών χρειάζεται συνεργασία πολλών ειδικοτήτων, κυρίως των επισκεπτών υγείας, των κοινωνικών λειτουργών και των εκπαιδευτικών, ενώ θα πρέπει να αντιμετωπίζεται μαζί με τις άλλες μορφές κακοποίησης. Σύμφωνα με τη μελέτη του NSPCC, στη βιβλιογραφία αναφέρεται η ανάγκη για οικογενειακή θεραπεία, η ανάγκη για διδασκαλία του πώς να είναι κανείς γονιός και η υποστήριξη της οικογένειας, παρά η τιμωρία και η απόδοση κατηγορίας στους γονείς. Πολύ σημαντική κρίνεται η ανάπτυξη κοινωνικής πολιτικής και στρατηγικών δημόσιας υγείας, η αντιμετώπιση της φτώχειας και η συνειδητοποίηση ότι η παιδική κακοποίηση αποτελεί μέγιστο κίνδυνο για τη δημόσια υγεία.

Γ. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Συναισθηματική κακοποίηση, σύμφωνα με το Υπουργείο Υγείας της Μεγάλης Βρετανίας, υπάρχει όταν οι γονείς ή κηδεμόνες αγνοούν το παιδί, όταν του μεταδίδουν το μήνυμα ότι είναι ανάξιο, ανεπαρκές, ότι δεν αξίζει να αγαπηθεί γι' αυτό που είναι και ότι έχει αξία μόνον όταν ικανοποιεί τις ανάγκες των άλλων. Επίσης, όταν υπάρχουν υπερβολικές απαιτήσεις για την ηλικία του παιδιού, όταν κάνουν το παιδί να αισθάνεται συχνά τρομαγμένο ή το θέτουν σε κίνδυνο. Σύμφωνα με άλλους μελετητές, συναισθηματική κακοποίηση υπάρχει όταν οι γονείς ή κηδεμόνες απορρίπτουν το παιδί, όταν το απειλούν με εγκατάλειψη, όταν το τρομοκρατούν και το απειλούν με ακραία τιμωρία, όταν ηλεκτικά το υποτιμούν, όταν αρνούνται να το κοιτάξουν ή να το καλέσουν με το όνομά του, όταν το γελοιοποιούν, όταν το απομονώνουν από φυσιολογικές κοινωνικές σχέσεις με άλλα παιδιά ή ενήλικους, όταν το διαφθείρουν με συμμετοχή σε παράνομες, αντικοινωνικές ή καταστροφικές δραστηριότητες ή το εκμεταλλεύονται (π.χ. το ωθούν στην πορνεία), όταν το απειλούν, το ντροπιάζουν και το υποτιμούν. Ευκαιριακά, μπορεί και οι καλύτεροι γονείς να χάσουν την υπομονή τους και να πουν πράγματα που πληγώνουν, αυτό όμως που χαρακτηρίζει τη συναισθηματική κακοποίηση είναι η μακροχρόνια εμφάνισή της. Σύμφωνα με τον Dr Arthur Green, διευθυντή του Family Center at the Columbia Presbyterian Medical Center in New York City, «μιλά-

με γι' αυτά που μια καλή μητέρα μπορεί να κάνει στο 10% του χρόνου, μια προβληματική μητέρα κάνει στο 80-90% του χρόνου».

Οι κηδεμόνες που κακοποιούν συναισθηματικά τα παιδιά τους μπορεί να το κάνουν λόγω stress, άγνοιας του πώς να είναι γονείς, κοινωνικής απομόνωσης, έλλειψης πηγών βοήθειας ή μη ρεαλιστικών απαιτήσεων από το παιδί. Μπορεί να κακοποιούν τα παιδιά γιατί οι ίδιοι είχαν κακοποιηθεί ως παιδιά.

Σύμφωνα με μελέτη του NSPCC, οικογένειες με προβλήματα ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένων της απόπειρας αυτοκτονίας ή απειλών αυτοκτονίας, της συζυγικής βίας, της χρήσης ναρκωτικών και αλκοόλ, έχουν υψηλότερο κίνδυνο να κακοποιήσουν συναισθηματικά τα παιδιά.

Ο Douglas Besharov, στο "Recognizing Child Abuse: A Guide for the Concerned", αναφέρει ότι τα παιδιά που συνεχώς αγνοούνται, ντροπιάζονται, υποτιμούνται, τρομοκρατούνται ή ταπεινώνονται υποφέρουν τόσο, αν όχι και περισσότερο, από αυτά που κακοποιούνται σωματικά. Τα μωρά που στερούνται βασικής συναισθηματικής φροντίδας, ακόμη κι αν τρέφονται σωστά, δεν αναπτύσσονται κανονικά και μπορεί να πεθάνουν. Τα μωρά με λιγότερο σοβαρή στέρηση μπορεί να γίνουν ανήσυχα και ανασφαλή, με χαμηλή αυτοεκτίμηση.

Χαρακτηριστικά σημεία συναισθηματικής κακοποίησης παιδιού

- Ανατροφή σε ένα υπερβολικά αυστηρό περιβάλλον
- Σωματική, νοητική και συναισθηματική καθυστέρηση
- Στοιχεία παλινδρόμησης, όπως θηλασμός δακτύλου, στερεότυπες κινήσεις κ.λπ.

- Στοιχεία νεύρωσης, όπως υπερβολική αντίδραση του παιδιού στην αποτυχία ή φόβος να αντιμετωπίσει νέες καταστάσεις
- Διαταραχές συμπεριφοράς, όπως φυγές ή κλοπές, καταστροφική συμπεριφορά (π.χ. βάζουν φωτιά, βασανίζουν ζώα)
- Ανασφάλεια, χαμηλή αυτοεκτίμηση, απόσυρση
- Μακροπρόθεσμα, κατάχρηση αλκοόλ ή ναρκωτικών, αυτοκτονία, δυσκολία δημιουργίας σχέσεων, αστάθεια στην εργασία.

Τα συναισθηματικά κακοποιημένα παιδιά μεγαλώνουν πιστεύοντας ότι κατά κάποιο τρόπο είναι ελαττωματικά. Και η τραγωδία είναι ότι αυτά τα παιδιά μπορεί μεγαλώνοντας να κακοποιούν τα δικά τους παιδιά με τον ίδιο τρόπο. Όλα τα άλλα είδη κακοποίησης συνήθως εμφανίζονται μαζί με συναισθηματική κακοποίηση. Όταν όμως η συναισθηματική κακοποίηση παρουσιάζεται μόνη της, είναι πολύ δύσκολο να την αντιληφθούν οι επαγγελματίες, καθώς δεν έχουν σωματικές ενδείξεις.

Οδηγίες για γονείς

- Μη φοβάστε να ζητήσετε συγνώμη από το παιδί σας, αν είπατε κάτι που δεν το εννοούσατε. Τα παιδιά χρειάζεται να γνωρίζουν ότι οι ενήλικες παραδέχονται τα λάθη τους.
- Μην κολλήατε ταμπέλες στα παιδιά, όπως «ηλίθιο», «τεμπέλη», «δεν είσαι καλός για τίποτα», «δεν θα καταφέρεις τίποτα στη ζωή σου», «μακάρι να ήσουν όπως ο αδερφός σου», «δεν κάνεις τίποτα σωστό» κ.λπ. Αυτά γκρεμίζουν την αυτοεκτίμησή του.

- Κατακρίνετε τη συμπεριφορά του παιδιού, όχι το ίδιο το παιδί. Χρησιμοποιήστε κατάλληλες ποινές (όπως π.χ. λιγότερος χρόνος στην τηλεόραση) και εξηγήστε στο παιδί την αιτία της ποινής πριν και μετά την τιμωρία.
- Επιβραβεύστε το παιδί όταν δείχνει ακόμη και μικρές καλές πράξεις ή συμπεριφορά.
- Όταν νιώθετε ότι πρόκειται να χάσετε τον έλεγχο, απομονώστε τον εαυτό σας, πηγαίνετε σε ένα άλλο δωμάτιο για λίγα λεπτά, μετρήστε μέχρι το 10 μέχρι να πείτε το οτιδήποτε, πάρτε βαθιές αναπνοές πριν αντιδράσετε, ζητήστε βοήθεια από άλλον ενήλικα.
- Ζητήστε βοήθεια από επαγγελματία ειδικό, ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό ή από τις Σχολές Γονέων.

Οδηγίες για το ευρύτερο περιβάλλον του παιδιού

Καθώς όλοι όσοι έχουν σχέση με ένα παιδί παίζουν σημαντικό ρόλο στην ασφάλεια ενός παιδιού, είναι σημαντικό να αναγνωρίσετε αυτόν το ρόλο και να μάθετε πώς μπορείτε να βοηθήσετε ένα παιδί που υποψιάζεστε ότι κακοποιείται, ακόμη και αν δεν είναι δικό σας. Το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις σοβαρής κακοποίησης, είναι η καταγγελία σε έναν από τους φορείς που αναφέρονται στο τέλος. Ακόμη κι αν η περίπτωση δεν χρήζει δικαστικής έρευνας, η συμβουλευτική και η καθοδήγηση από ειδικούς επαγγελματίες είναι σημαντική για την περαιτέρω πορεία της οικογένειας. Θυμηθείτε ότι οι οικογένειες με κακοποίηση συνήθως υποφέρουν από πολύ stress σε πολλούς τομείς της ζωής τους. Η ανάμιξή σας και υποστήριξή σας μπορεί να μειώσει το stress των γονέων και των παιδιών. Είναι σημαντικό να χτίσετε μια ενθαρρυν-

ντική σχέση με το παιδί, στην οποία θα είστε ένα θετικό πρότυπο ενήλικα που φροντίζει και στηρίζει.

- Ακούστε το παιδί με υπομονή και υποστήριξη. Μην κριτικάρετε και μην είστε αρνητικοί απέναντι στο παιδί.
- Δείξτε ότι κατανοείτε και πιστεύετε το παιδί, ακόμη κι αν είναι δύσκολο. Μην κατηγορείτε, μην τιμωρείτε, αν το παιδί κάνει κάτι λάθος.
- Ενθαρρύνετε το παιδί να μιλήσει ανοιχτά, αλλά μην το πιέζετε να αποκαλύψει τις εμπειρίες του.
- Δεχτείτε τις εμπειρίες και τα συναισθήματα του παιδιού, μην τα υποτιμάτε και μην τα ελαχιστοποιείτε.
- Πείτε στο παιδί ότι πράττει σωστά να σας μιλήσει κι ότι είστε εκεί για να το βοηθήσετε.
- Βεβαιώστε τα παιδιά ότι δεν φταίνε αυτά. Τα παιδιά μπορεί να πιστεύουν ότι η κακοποίηση είναι δικό τους φταίξιμο.
- Μην αντιδράτε υπερβολικά. Η οργή και ο φόβος είναι φυσικές αντιδράσεις, αλλά μπορεί να τρομάξουν το παιδί και να μη σας εμπιστευτεί ξανά.
- Μη μιλάτε αρνητικά για τον «κακοποιό» στο παιδί. Θυμηθείτε ότι τα παιδιά μπορεί να είναι πολύ αφοσιωμένα σε αυτούς που τα κακοποιούν και κάτω από τα συναισθήματα που μπορεί να έχουν, μπορεί να αγαπούν τους γονείς τους και να θέλουν να αγαπηθούν από αυτούς.
- Βοηθήστε να αναπτυχθεί η αυτοεκτίμηση του παιδιού. Επιβραβεύστε το και ενθαρρύνετέ το. Πείτε του πόσο σημαντικό είναι, για τις δυνατότητές του, ότι είναι καλό, έξυπνο και αξιαγάπητο.

- Διδάξτε του τρόπους επίλυσης συγκρούσεων. Κακοποιημένα ή παραμελημένα παιδιά μπορεί να μη γνωρίζουν πώς να λύσουν συγκρούσεις χωρίς βία.
- Αν το παιδί συμπεριφέρεται περίεργα, να θυμάστε να βλέπετε τα συναισθήματα κάτω από τις πράξεις. Μπορεί να προσπαθούν να ελκύσουν την προσοχή με αρνητική συμπεριφορά, καθώς δεν ξέρουν πώς να το κάνουν με θετική συμπεριφορά.
- Μη δείχνετε οίκτο ή υπερβολική εστίαση και μη συμπεριφέρεστε στα κακοποιημένα παιδιά διαφορετικά από τους άλλους. Αυτά τα παιδιά θέλουν να νιώσουν φυσιολογικά και ότι είναι σαν τα άλλα παιδιά.
- Προωθήστε τις κοινωνικές σχέσεις του παιδιού με συνομηλίκους, μέσα από εξωσχολικές δραστηριότητες, παιχνίδια κ.λπ.
- Χτίστε την αυτοπεποίθησή τους, αφήνοντάς τα να έχουν δικά τους πράγματα και δίνοντάς τους ευκαιρίες να αναλαμβάνουν ευθύνες.

Όλα αυτά ενισχύουν την αντοχή και ευημερία του παιδιού, όμως δεν αντικαθιστούν την καταγγελία που πρέπει να γίνει στους σχετικούς φορείς προστασίας του παιδιού, αν υποψιάζεστε ότι η ασφάλεια του παιδιού κινδυνεύει.

Όπως αναφέρεται στη μελέτη του NSPCC, ένα μοντέλο θεραπευτικής παρέμβασης περιλαμβάνει τα εξής στάδια: αναγνώριση από τους επαγγελματίες του φαινομένου, θεραπεία με τον κηδεμόνα ατομικά, θεραπεία της σχέσης κηδεμόνα-παιδιού και θεραπεία του παιδιού ατομικά. Όταν δεν παρατηρείται αλλαγή στη συμπεριφορά του γονέα, πρέπει το παιδί και ο γονιός να αποχωριστούν.

Δ. ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η σωματική κακοποίηση περιλαμβάνει μπουιές, ξύλο, κλωτσιές, δαγκωνιές, εγκαύματα που προκαλούνται επίτηδες, τράνταγμα του παιδιού ή βρέφους, άρπαγμα και πέταγμα του παιδιού κάτω, απόπειρες πρόκλησης ασφυξίας στο παιδί ή άλλους τρόπους για να πληγωθεί το παιδί. Μερικές φορές, η σωματική τιμωρία παίρνει τη μορφή υπερβολικού ή ακατάλληλου σωφρονισμού.

Σύμφωνα με μελέτη του NSPCC της Μεγάλης Βρετανίας σε 3.000 νέους ηλικίας 18–24 ετών, 7% ανέφεραν σωματική κακοποίηση στην παιδική τους ηλικία, τα σημάδια της οποίας στο σώμα τους κράτησαν περισσότερο από μία ημέρα, ενώ 6% των γονιών στη Μεγάλη Βρετανία έχουν κακοποιήσει το παιδί τους σωματικά τον τελευταίο χρόνο (χτυπώντας τα με αντικείμενο, δίνοντας μπουιές, κλωτσιές ή προκαλώντας εγκαύματα στο παιδί) και 11% έχουν κακοποιήσει το παιδί τουλάχιστον μία φορά στη ζωή του. Επίσης, σύμφωνα με διάφορες άλλες έρευνες, που αναφέρονται στη μελέτη του NSPCC, η σωματική κακοποίηση συμβαίνει με μεγαλύτερα ποσοστά στα βρέφη κάτω του ενός έτους και με μεγαλύτερη συχνότητα στα αγόρια, ενώ συχνά εγκεφαλικές κακώσεις, ρινορραγίες και αιματώματα εμφανίζονται στα παιδιά λόγω της σωματικής κακοποίησης.

Ο κηδεμόνας μπορεί να μην έχει συναίσθηση της δύναμης με την οποία χτυπά το παιδί. Στη σωματική κακοποίηση συντελούν η ανωριμότητα των γονέων, η απουσία δεξιοτήτων γονεϊκής φροντίδας, οι

κακές εμπειρίες της παιδικής ηλικίας των γονιών, η κοινωνική απομόνωση, η χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών κ.λπ.

Υψηλότερη συχνότητα εμφάνισης σωματικής κακοποίησης βρέθηκε σε μεγάλες οικογένειες, σε μικρή ηλικία γονιών, σε χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο και σε υψηλή ανεργία. Οι φυσικοί ή θετοί πατέρες διαπιστώθηκε ότι έχουν διπλάσια πιθανότητα να κακοποιήσουν σωματικά τα παιδιά απ' ό,τι οι μητέρες.

Χαρακτηριστικά σημεία σωματικής κακοποίησης παιδιού

- Ανεξήγητες ή επαναλαμβανόμενες κακώσεις, εγκαύματα, μώλωπες, πρηξίματα, σημάδια σε πρόσωπο, κεφάλι, πλάτη, στήθος, γεννητική περιοχή, οπίσθια, μηρούς. Κακώσεις σε διαφορετικά στάδια ίασης δείχνουν ότι δεν έγιναν όλες την ίδια στιγμή.
- Κακώσεις, όπως σημάδια ανθρώπινης δαγκωνιάς, εγκαύματα από τσιγάρα, σπασμένα κόκαλα, τρυπημένο δέρμα ή μαλλιά που λείπουν.
- Κακώσεις που δεν αιτιολογούνται επαρκώς, δεν αντιμετωπίζονται ιατρικά και καλύπτονται σκόπιμα από ανάλογα ρούχα.
- Φόβος του παιδιού απέναντι στην παροχή ιατρικής βοήθειας ή στην επικοινωνία του σχολικού υπεύθυνου με τους γονείς του.
- Τάσεις φυγής, αυτοκαταστροφικές ή ετεροκαταστροφικές τάσεις και μειωμένη κοινωνικότητα. Αποφυγή της σωματικής επαφής με άλλους.
- Παράπονα ότι πονούν ή δυσκολεύονται να κινηθούν.

- **Μακροπρόθεσμα**, τα σωματικώς κακοποιημένα παιδιά εμφανίζουν φτωχότερη σωματική και νοητική ανάπτυξη, δυσκολότερη και πιο επιθετική συμπεριφορά, χειρότερες σχέσεις με συνομιλήκους και περισσότερες συλλήψεις για εφηβικό και ενήλικο έγκλημα, σε σχέση με τους μη κακοποιημένους συνομιλήκους. Σχετικές έρευνες εκτιμούν ότι τα κακοποιημένα παιδιά έχουν πιθανότητα 30% να κακοποιήσουν τα δικά τους παιδιά. Η ψυχοθεραπευτική παρέμβαση σε νέους με υψηλό κίνδυνο να κακοποιήσουν τα παιδιά τους έχει βρεθεί ότι αποτρέπει τη μετάδοση της βίας από γενιά σε γενιά.

Οδηγίες για γονείς

- **Αποτελεσματική πειθαρχία.** Θυμηθείτε ότι τα παιδιά είναι παιδιά. Θα κάνουν φασαρία και ζημιές. Θα σπάσουν πράγματα, θα διακόψουν συνομιλίες στο τηλέφωνο, θα φέρουν πλάστη στο σπίτι, θα αφήνουν το σπίτι ακατάστατο και δεν θα τρώνε τα λαχανικά τους. Αναπόφευκτα, θα κάνουν τους γονείς να θυμώσουν και να αναστατωθούν. Όμως, δεν μπορούν να πειθαρχηθούν με τη βία. Είναι καλύτερο να τους αρνηθείτε προνόμια όταν κάνουν κάτι απαράδεκτο και να τους ανταμείβετε όταν κάνουν κάτι σωστό. Έτσι, μαθαίνουν ότι οι πράξεις τους έχουν συνέπειες.
- **Όταν πάτε να χάσετε τον έλεγχο:** Μετρήστε μέχρι το 10. Πάρτε βαθιές αναπνοές. Τηλεφωνήστε σε ένα φίλο. Ακούστε μουσική. Κάντε γυμναστική. Διαβάστε ένα περιοδικό. Κάντε ένα μπάνιο. Γράψτε ένα γράμμα. Ξαπλώστε.

- Ζητήστε βοήθεια από ειδικό (π.χ. συμβουλευτικοί σταθμοί οικογένειας στους δήμους, τηλεφωνικές γραμμές SOS κ.λπ.).
- Η πρόληψη της σωματικής κακοποίησης προτείνεται από το NSPCC να γίνεται σε δύο στάδια. Στο πρωτογενές στάδιο, πρέπει να προβληθούν εκπαιδευτικά προγράμματα στο ευρύ κοινό, που θα αποθαρρύνουν γονεϊκές συμπεριφορές όπως η σωματική τιμωρία και θα ενθαρρύνουν εναλλακτικές θετικές πρακτικές. Χρειάζεται ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού για το θέμα αυτό και για το που μπορούν να απευθυνθούν. Η δευτερογενής πρόληψη περιλαμβάνει ψυχοθεραπευτική-ψυχιατρική παρέμβαση σε γονείς που κακοποιούν, ενώ σημαντική κρίνεται και η ψυχοθεραπευτική στήριξη του κακοποιημένου παιδιού.

Ε. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών είναι πολύ συχνότερη απ' ό,τι νομίζουν οι περισσότεροι άνθρωποι. Στην Αμερική γίνονται καταγγελίες για παιδική σεξουαλική κακοποίηση 80.000 φορές το χρόνο, όμως ο αριθμός των περιπτώσεων που δεν καταγγέλλονται είναι πολύ μεγαλύτερος, γιατί τα παιδιά φοβούνται να πουν τι έχει συμβεί και η νομική διαδικασία, που επιβεβαιώνει το επεισόδιο, είναι περίπλοκη. Το πρόβλημα όμως πρέπει να αναγνωρίζεται, η κακοποίηση να σταματά και το παιδί να λαμβάνει ειδική βοήθεια. Οι μακροπρόθεσμες συναισθηματικές και ψυχολογικές βλάβες της σεξουαλικής κακοποίησης είναι καταστροφικές για το παιδί.

Η σεξουαλική κακοποίηση μπορεί να περιλαμβάνει σωματική επαφή, όπως σεξουαλικά φιλήματα, θωπείες στα γεννητικά όργανα του παιδιού, υποχρέωση του παιδιού να θωπεύσει τα γεννητικά όργανα ενηλίκου, επαφή στόματος-γεννητικών οργάνων, τριβή γεννητικών οργάνων του ενήλικα στο παιδί, εισχώρηση στον κόλπο ή τον πρωκτό του παιδιού. Άλλοι τύποι σεξουαλικής κακοποίησης μπορούν επίσης να συμβούν, αλλά δεν είναι τόσο εύκολο να ανιχνευτούν. Αυτοί περιλαμβάνουν την επίδειξη γεννητικών οργάνων ενήλικα σε παιδιά, τη λεκτική πίεση για σεξ, την επίδειξη σε παιδιά πορνογραφικών εικόνων ή βιντεοταινιών, ή τη χρησιμοποίηση του παιδιού ως μοντέλο στην παραγωγή πορνογραφικού υλικού.

Ποιοι κακοποιούν σεξουαλικά τα παιδιά;

Αγόρια και κορίτσια κακοποιούνται κατ' αυτόν τον τρόπο συνήθως από ενήλικες ή μεγαλύτερα παιδιά, που τους είναι γνωστοί και μπορούν να ασκήσουν δύναμη επάνω τους. Σε 8 από τις 10 αναφερθείσες περιπτώσεις το θύμα γνωρίζει το θύτη. Ο θύτης είναι συνήθως πρόσωπο ισχύος, το οποίο το θύμα εμπιστεύεται και αγαπά. Ο θύτης πείθει, δωροδοκεί, ξεγελά ή επιβάλλει στο παιδί να συμμετέχει σε σεξ ή σεξουαλικές πράξεις. Η σεξουαλική κακοποίηση μπορεί να συμβεί μέσα στην οικογένεια από γονιό, θετό γονιό, θείο, εξάδελφο, αδέρφια ή άλλους συγγενείς, ή εκτός σπιτιού από φίλο, γείτονα, μπίμπι σίτερ, δάσκαλο ή άγνωστο. Οι θύτες είναι στο 90% των περιπτώσεων άνδρες, ανεξάρτητα από το αν το θύμα είναι αγόρι ή κορίτσι. Οι παιδόφιλοι πορνογράφοι και άλλοι δράστες, άγνωστοι στα παιδιά, κάνουν επαφές με αυτά μέσω του Διαδικτύου. Κανένα παιδί δεν είναι ψυχολογικά έτοιμο να αντιμετωπίσει επαναλαμβανόμενο σεξουαλικό ερεθισμό. Ακόμη κι ένα παιδί δύο ή τριών ετών, που δεν γνωρίζει ότι η σεξουαλική δραστηριότητα είναι λάθος, θα παρουσιάσει προβλήματα που προκύπτουν από την ανικανότητα να αντιμετωπίσει τον ερεθισμό. Το παιδί των πέντε ετών και άνω, που γνωρίζει και νοιάζεται για το θύτη, παγιδεύεται ανάμεσα στην αγάπη ή αφοσίωση σε αυτό το άτομο και στην αίσθηση ότι η σεξουαλική δραστηριότητα είναι τρομερά λάθος. Αν το παιδί προσπαθεί να ξεφύγει από τη σεξουαλική σχέση, ο θύτης μπορεί να απειλήσει το παιδί με βία ή απόσυρση της αγάπης του. Όταν η σεξουαλική κακοποίηση συμβαίνει μέσα στην οικογένεια, το παιδί μπορεί να φοβηθεί το θυμό, τη ζήλεια ή την ντροπή των άλλων μελών ή να φοβηθεί ότι η οικογένεια θα διαλυθεί αν ληχθεί το μυστικό.